

Mielenterveyden ja päihteiden välinen yhteys

Vankien mielenterveys- ja päihdepalvelut –
seminaari 04.06.2019

Jouko Lönnqvist,

LKT, psykiatrian professori (emeritus), HY

Mielenterveys > < Päihteet

- Mielenterveyden kehitystä määräävät tekijät: **perimän** luomat mahdollisuudet ja rajat sekä vuorovaikutus ympäristön kanssa
- **Ympäristö** vaikuttaa mielenterveyteen hedelmöityksestä lähtien ja sukusoluihin jo ennen sitä!
- **Päihteet** tulevat mukaan mielenterveyden kehitykseen eri tavoin yksilönkehityksen erivaiheissa

Muna vai kana ?

- Sekä mielenterveyshäiriöillä että päihteenkäytölle ja päihdehäiriöille on **samankaltaisia altistavia tekijöitä**
- Molemmat häiriötyypit ovat väestössä **yleisiä** ja ne **alkavat kehittyä jo varhain**, mielenterveyshäiriöt yleensä aiemmin
- Mielenterveysongelmat ja päihteet **vaikuttavat haitallisesti** toisiinsa

Mielenterveyshäiriöt ja päihteet nuorilla ja nuorilla aikuisilla (USA ja Kanada)

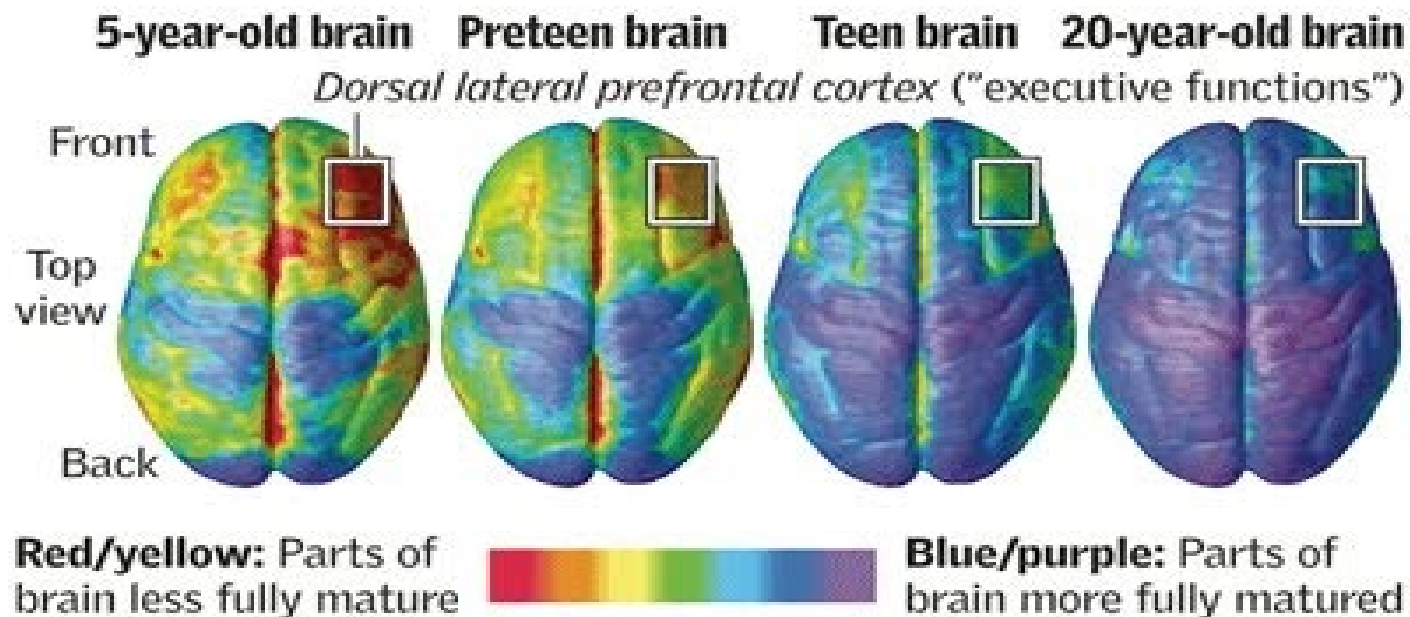
Sekä depression että ahdistuneisuuteen **liittyy** kolmen yleisimmän päihteen korostunut käyttö:

- **Depressio:** alkoholi (1.5x), kannabis (1.3x) ja tupakointi (1,6x)
- **Ahdistuneisuus:** alkoholi (1.5x), kannabis (1.4x) ja tupakointi (2.2x)
- **Pitkittäisseuranta:** tupakointi **johtaa** masennukseen(1.9x) ja masennus tupakointiin (1.2x); kannabista seuraa masennus (1.3x)

Aivot kehittyvät aikuisuuteen asti – päihteet vaikuttavat kehitykseen

Judgment last to develop

The area of the brain that controls “executive functions” — including weighing long-term consequences and controlling impulses — is among the last to fully mature. Brain development from childhood to adulthood:

Sources: *National Institute of Mental Health; Paul Thompson, Ph.D., UCLA Laboratory of Neuro Imaging*

Thomas McKay | The Denver Post

Kehitysmahdollisuudet kaventuvat aikaa myöten, mutta koskaan ei ole myöhäistä?

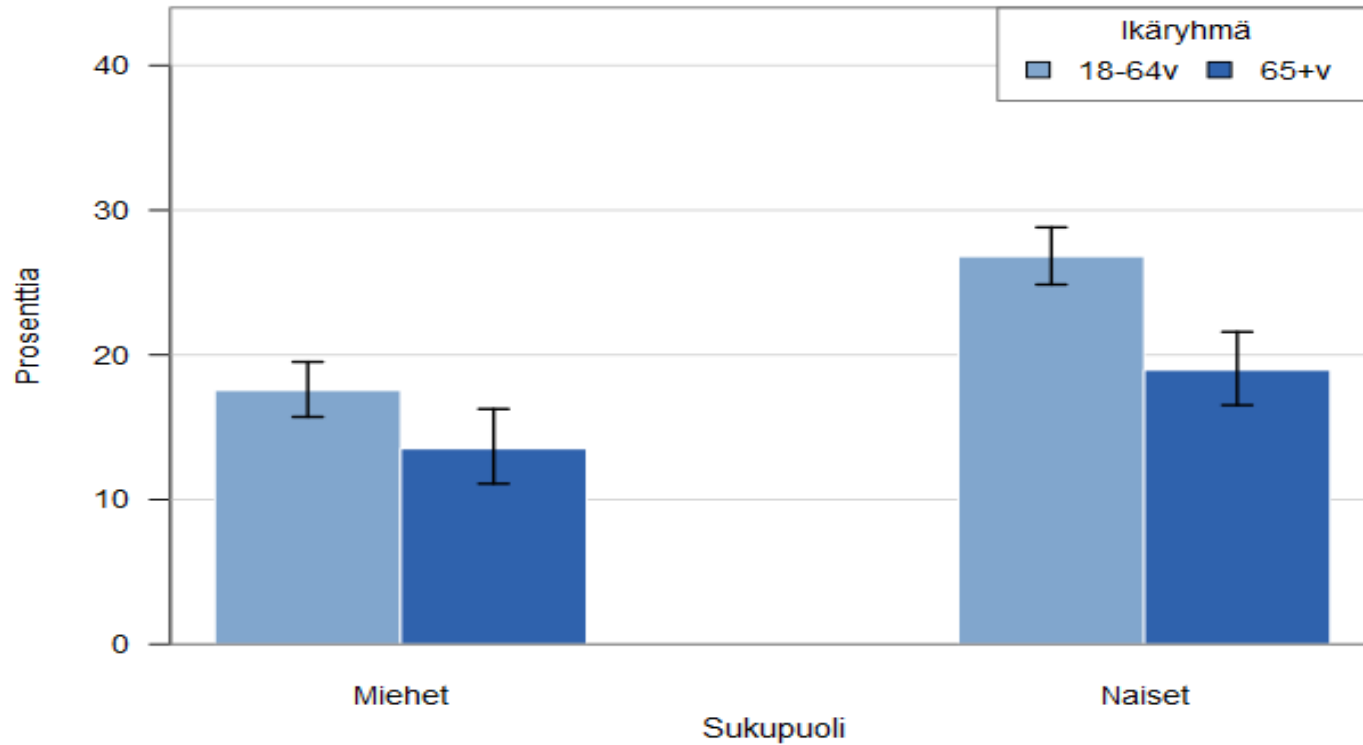

Neljäsluokkalaaisia 1954: miten heidän kävi?

Stressioireita

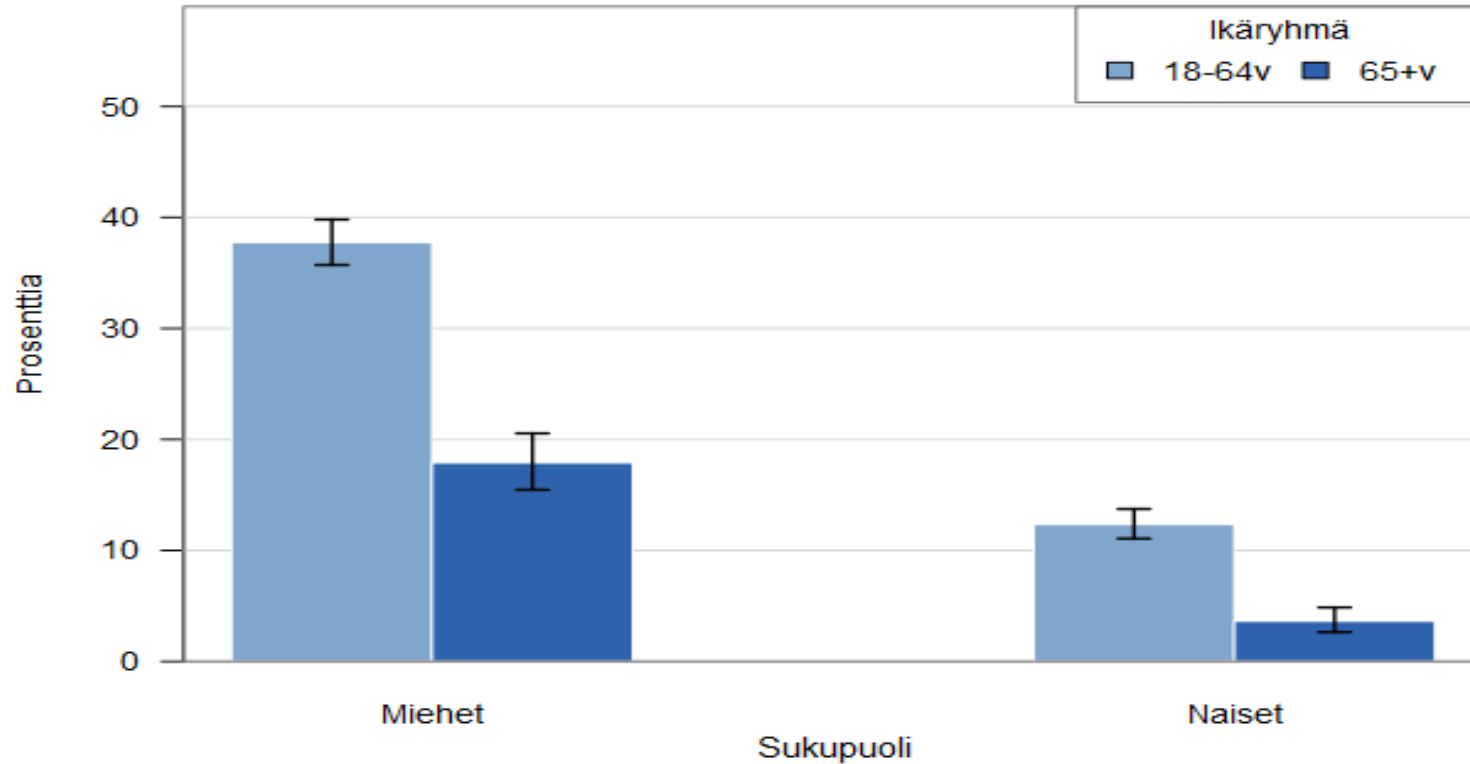
Psyykinen kuormittuneisuus (GHQ-12 yli 3) (%)
Suomi

FinTerveys 2017, THL

Runsa alkoholin käyttö

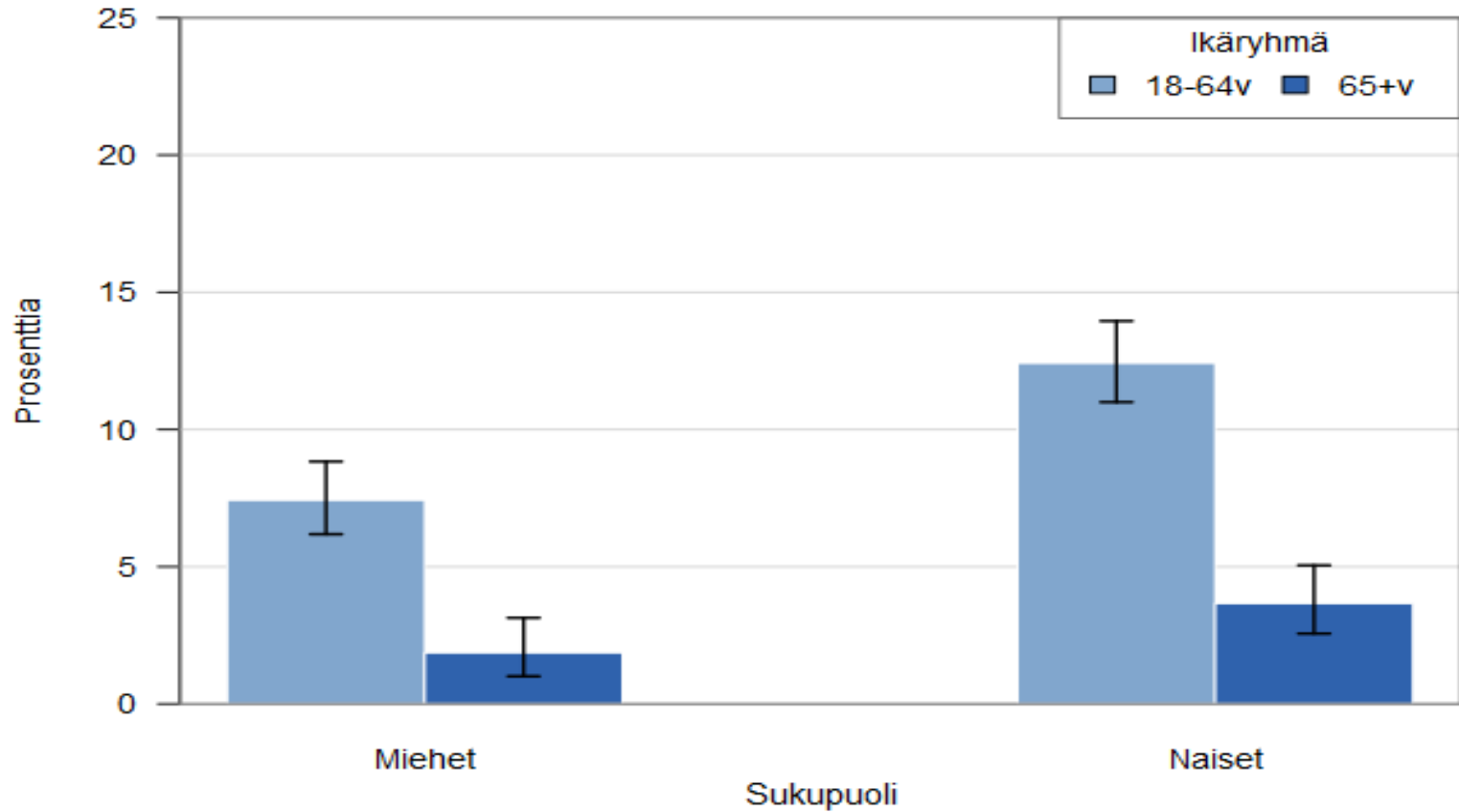
Vähintään 6 alkoholiannosta kerralla kuukausittain (%)
Suomi

FinTerveys 2017, THL

Mielenterveysongelma

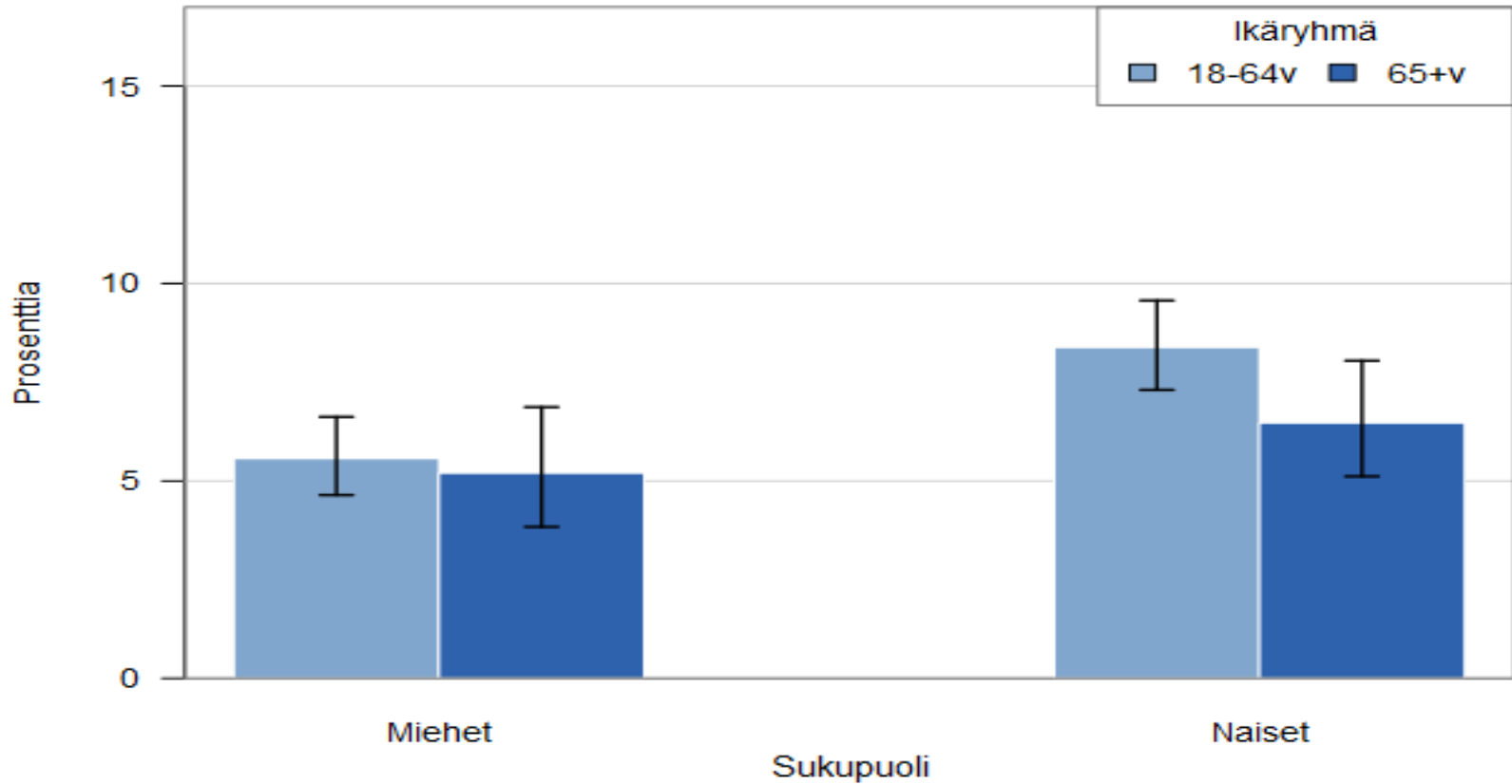
Mielenterveysongelman takia terveystalvveluja 12 kk aikana (%)
Suomi

FinTerveys 2017, THL (18-79v)

Masennus

Lääkärin 12 kk aikana hoitama tai toteama masennus (%)
Suomi

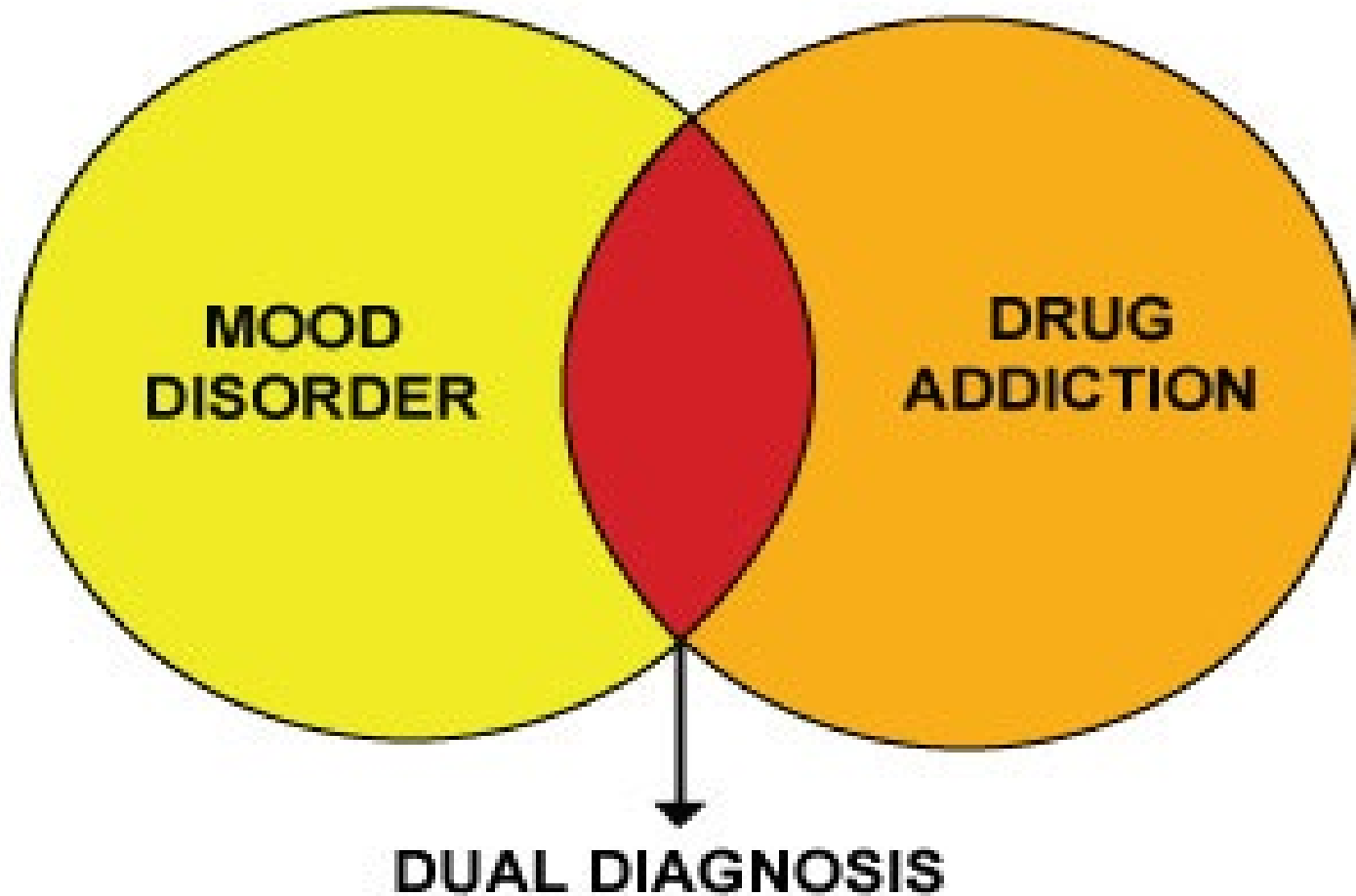

FinTerveys 2017, THL

Mielenterveys ja päihteet suomalaisessa aikuisväestössä

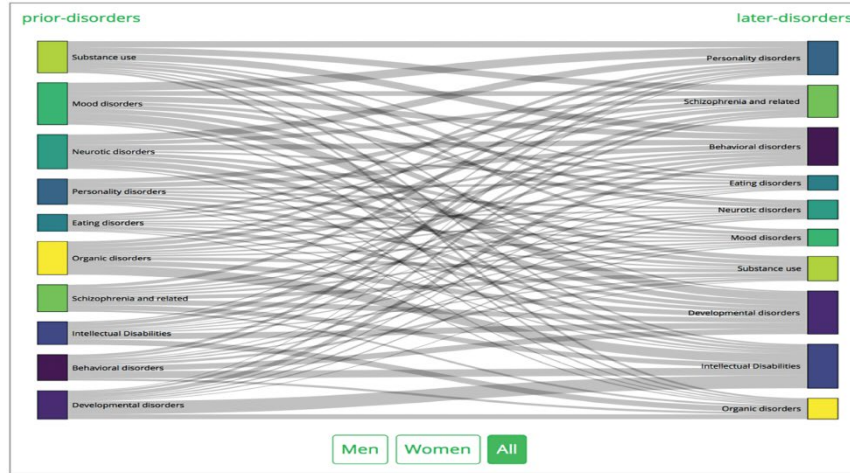
- **Alkoholinkäytön häiriö** vuoden aikana 4.6% (v. 2000) > 2.0% (v. 2011) ja koko elämän aikana 10.8% > 7.5%
- **Masennus** säilyy tai muuntuu ahdistus- tai päihdehäiriöksi yli kolmasosalla 11v seurannassa

”Kaksoisdiagnoosipotilaat”

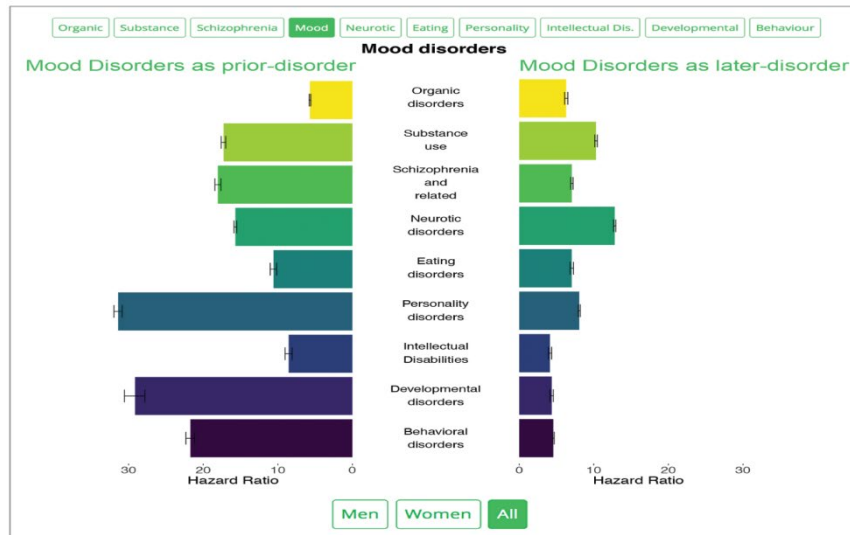

Monihäiriöisyys - Komorbiditeetti

A Screenshot of Sankey diagram

B Screenshot of symmetry plot

Miksi päihteiden käyttö ja mielenterveyshäiriöt liittyvät toisiinsa?

- **Yhteiset riskitekijät** altistavat sekä mielenterveyden ongelmiin että päihteiden käyttöön (perinnöllinen alttius, raskausajan vaikutukset, kehitysympäristö, traumaattiset tapahtumat jne...)
- **Päihteiden käyttö sopeutumiskeinona** ja itsehoitona johtaa kasautuviin ongelmiin
- **Päihteet aiheuttavat suoraan häiriöitä**
- Päihteen käyttöön liittyvät seuraamukset aiheuttavat **mielenterveyskuormaa**

Strategiset kohderyhmät

- **Korkea riskin ryhmät:** Päihteiden käyttö raskausaikana, nuorten päihteiden käyttö, ADHD, psykoosit
- Vahva näyttö **vaikuttavuudesta:** psykoosin hoito psykoosilääkkeillä, kaksisuuntaisen mielialahäiriön hoito mielialantasaajilla, opioidikorvaushoito
- Alemman tason näyttö: ADHD, masennus
- Mahdollinen vaikutus: Muut häiriöt

Mielenterveys ja päihteet vankiväestössä

- Mielenterveyshäiriöiden ja myös päihdehäiriöiden **yleisyys** on vankilaan tulevilla muuta väestöä selvästi korkeampi
- Sekä mielenterveyshäiriöt että etenkin päihdehäiriöt **altistavat uusintarikollisuudelle** ja paluulle vankilaan
- **Tavoitteena vaikuttavat interventiot, josta kaikki hyötyisivät:** vangittu henkilö ja hänen läheisensä, vankeinhoito, sosiaali- ja terveydenhuolto ja muu yhteiskunta

Erityishaasteita - Erityisohjelmia

- **Akuutissa vaiheessa olevien häiriöiden tunnistaminen ja asianmukainen hoito** (psykoosit, vierotusoireet, jne)
- **Hermoston kehitykseen liittyvien mielenterveyshäiriöiden tunnistaminen ja huomioiminen:** älyllinen kehitys, tarkkaavuuden puute (ADHD), autismin kirjon häiriöt (Asperger), oppimisen häiriöt, tunteiden säätelyn häiriöt
- **Erityisesti nuorten vankien** mielenterveyden kehityksen tukeminen **päihteettömyydellä**
- **Itsetuhokäyttäytyminen**
- **Psykoosit**
- **Opioidiriippuvuuden ylläpitohoito**
- **Muita spesifisiä linjauksia/ohjelmia**
- **Yksilöllinen hoito ja kuntoutuminen**